

Філологічні науки

Жаринова Анна Григорівна

студентка

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Zharynova Anna

Student of the

Oles Honchar Dnipro National University

**МУЛЬТИЛІНГВАЛЬНИЙ АСПЕКТ ЕКСПРЕСИВНОСТІ
АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ
MULTILINGUAL ASPECT OF EXPRESSIVENESS IN THE ENGLISH
AND UKRAINIAN LANGUAGES**

Анотація. Статтю присвячено мультилінгвальному аналізу експресивності англійської та української мов з урахуванням їх типологічних, культурних і комунікативних особливостей. Проаналізовано основні лексико-семантичні, морфологічні, синтаксичні та фонетико-просодичні засоби створення експресії. Наведено приклади мовних одиниць, що демонструють різні механізми формування емоційності та образності. Визначено спільні й відмінні риси експресивного вираження у двох мовних системах. Показано, що англійська мова реалізує експресивність переважно контекстуально та логізовано, тоді як українська вирізняється високою емоційністю, словотвірною рухливістю та інтонаційною виразністю.

Ключові слова: експресивність, культурно-національні відмінності, українська мова, англійська мова, стилістичні засоби, тропи.

Summary. This article presents a multilingual analysis of expressiveness in English and Ukrainian, considering their typological, cultural, and

communicative characteristics. The study examines the main lexico-semantic, morphological, syntactic, and phonetic-prosodic means through which expressiveness is achieved. Examples of linguistic units are provided to illustrate various mechanisms for conveying emotionality and imagery. The research identifies both shared and distinctive features of expressive expression in the two languages. The findings indicate that English expresses emotion primarily through contextual and logical strategies, while Ukrainian is marked by high emotional intensity, morphological productivity, and intonational expressiveness.

Key words: *expressiveness, cultural and national differences, Ukrainian language, English language, stylistic devices, tropes.*

Мультилінгвальний аналіз експресивності англійської та української мов відкриває можливість простежити не лише мовні, а й культурно-національні відмінності, що визначають спосіб вираження емоцій, оцінок та образності у двох різних мовних традиціях. Експресивність є інтегральною рисою мовлення, яка забезпечує емоційний вплив на адресата та підсилює комунікативний ефект. Її дослідження в порівняльному аспекті дає змогу виявити універсальні принципи формування тропів і стилістичних фігур у мовах різної будови, а також виявити культурні моделі, закладені в їхніх мовних картинах світу.

Англійська мова, будучи аналітичною, переважно використовує лексико-семантичні та синтаксичні механізми для створення експресії.[4] Їй властиві стриманість, лаконізм та імпліцитність. Це виявляється в таких прийомах, як understatement, тонка іронія, алюзія та коротка структурно проста метафора.[2] Експресивність англійських висловів часто поєднується з соціальною нормою уникати надмірних емоційних проявів. Наприклад, вислів «Not bad at all» фактично означає «дуже добре», «I'm not particularly thrilled» натякає на невдоволення, а «It's a bit chilly» часто використовується для позначення сильного холоду. Така завуальованість

емоцій співвідноситься з етикою непорушення особистих меж співрозмовника й прагненням до нейтрального стилю спілкування.

Додатковим джерелом англійської експресивності є контекст і ситуація, а не форма вислову. У багатьох випадках емоційний зміст не вербалізується прямо, а виводиться з інтонації, пауз, логічного наголосу чи прагматичних умов мовлення. Таким чином, англійська експресія часто має інтелектуалізований характер: вона спирається на асоціації, абстракції та культурні коди.[5]

Українська мова, навпаки, вирізняється високим рівнем відкритої емоційності та яскравої образності. Її експресивний потенціал посилюється завдяки синтетичній природі мовної системи, розвиненій морфології та широким можливостям словотворення. Суфікси суб'єктивної оцінки (сонечко, хатинка, дівчинонька), інтенсивні прикметники (здоровенний, величезнучий), емоційно забарвлені прислівники (страшенно, надзвичайно, шалено) формують багату палітру експресивних значень. Українське мовлення зазвичай будується так, щоб створити яскравий, емоційно відчутний образ: «серце тремтить», «душа плаче», «слово палає». Експресія тут не приховується, а навпаки, є невід'ємною частиною висловлювання.[3]

Окрему роль відіграє фольклорний і поетичний пласт, який історично сформувався в українській культурі. Метафори часто пов'язані з природою, зміною пір року, землеробськими реаліями, внутрішнім станом людини: «зоряна ніч», «калина червона», «печаль гірка». Завдяки цьому українська образність набуває конкретно-чуттєвого змісту, що робить мовлення особливо емоційно насиченим.

Порівняння способів створення образності дає змогу помітити важливу тенденцію. В англійській мові поширені універсальні, часто абстрактні метафори: «time is a thief», «silver lining», «heart of stone». В українській відповідники зазвичай емоційно конкретизовані: «час пливе», «промінчик надії», «каменем на серці». Це свідчить про різні стилістичні

установки: англійська мова тяжіє до узагальнень, тоді як українська - до іконічності, образності й емоційно чуттєвого зображення.[1,3,4]

Важливим аспектом є інтенсивувальні засоби. В англійській мові посилення значення реалізується здебільшого аналітичним шляхом - за допомогою прислівників (very, extremely, utterly, incredibly). В українській інтенсифікація частіше здійснюється шляхом словотворення (здоровенний, тихесенько), словесного повтору (дуже-дуже, тихо-тихесенько) або емоційних підсилювачів (аж, просто, ну). Це відображає типологічні відмінності між аналітичною і синтетичною мовними системами та різні комунікативні стратегії вираження емоцій.[2]

Синтаксичні моделі експресивності також засвідчують помітні відмінності. В англійській мові інверсія («Never have I seen such beauty») переважно виконує логіко-риторичну чи структурно-видільну функцію. В українській інверсія є більш природною і часто використовується для передавання емоційного напруження: «Ніколи не бачила я такої краси!». Українське мовлення активно використовує паралелізм, анафору, градацію, риторичні вигук та питання, які посилюють мелодику та емоційність висловлення.

Не менш виразними є фонетико-просодичні засоби. Англійська активно використовує алітерацію («sweet silent sea», «busy buzzing bees»), що створює акустичний ефект, але зазвичай використовується у художньому чи публіцистичному стилях. Українська мова, завдяки своїй голосній основі та милозвучності, природно формує ритмічну організацію вислову: «шепоче шелест шовковий», «стелиться стежка степами». Милозвучність української мови підсилює експресивність на рівні звучання, створюючи додатковий емоційний відтінок навіть без спеціальних стилістичних прийомів.[3]

Культурологічний аспект є фундаментальним для розуміння специфіки експресивності. Англійська мовна культура традиційно базується на принципах стриманості, дистанційності та самоконтролю. Тому в

ситуації радості можуть уживатися нейтральні вислови на кшталт «That's quite nice», а незадоволення передається пом'якшено: «I'm a bit disappointed». Емоції можуть бути прихованими або пом'якшеними, що проявляється у виборі нейтральної, непрямой або іронічної манери висловлення. Саме тому англійська комунікативна традиція високо цінує делікатність, точність і поміркованість.[5]

Українська культура, навпаки, акцентує на емоційній відкритості, щирості та виразності: «Ой, як чудово!», «Мені так прикро», «серце радіє». Це зумовлює природне використання образних, фольклорних та інтонаційно насичених засобів мовлення. Для української комунікативної моделі характерні теплота, експліцитність оцінок та активна вербалізація почуттів.[3]

Ці культурні відмінності пояснюють, чому експресивність англійської мови здебільшого імпліцитна, тоді як українська - експліцитна. Для англійця надмірна емоційність може здаватися нестриманою або навіть неввічливою, тоді як для українця стримане англійське висловлення іноді сприймається як холодність або відсутність щирості.

Подальший аналіз експресивності в англійській та українській мовах демонструє, що різні культурні й типологічні характеристики породжують також відмінні когнітивні моделі осмислення емоційних станів. У межах англійської культурної парадигми емоції часто концептуалізуються через метафори, пов'язані з контролем, мірою та внутрішнім балансом: «keep your emotions in check», «don't lose your temper», «stay calm». У цих висловах чітко простежується уявлення про необхідність раціонального управління почуттями. Українська ж мовна картина світу формує метафори, у яких емоції виступають як неконтрольоване, природне й часто стихійне явище: «серце розривається», «сльози ллються», «душа співає». Тут емоції не стримуються, а вільно проявляються та відкрито вербалізуються. Така

різниця свідчить про різні культурні моделі емоційної поведінки, що впливають на вибір експресивних засобів.

Важливим чинником є також соціально-прагматичні норми мовлення. У англомовній традиції вагоме місце займає принцип ввічливості (politeness principle) та кооперативності, що проявляється в уникненні прямої критики або надмірного емоційного тиску на співрозмовника. Через це навіть негативні оцінки нерідко подаються у завуальованій формі: «He might reconsider his decision» може передавати критику, тоді як пряме українське «він помиляється» звучить значно прямолінійніше. В українській культурі пряме висловлення оцінки не вважається неввічливим у тій же мірі, адже комунікативна поведінка більш орієнтована на щирість, відвертість та емоційність. Це спричиняє різні прагматичні моделі спілкування, у яких експресивність відіграє неоднакову роль.

Ці розбіжності особливо помітні при аналізі художнього мовлення. Англомовний художній стиль часто використовує мінімалістичні, тонко вибудовані засоби експресії, де важливу роль відіграє підтекст. Автори, як-от Ернест Гемінгвей або Джон Стейнбек, часто покладаються на принцип «менше – краще»: емоційний зміст подається через непрямі натяки, деталі та ситуаційну інтригу. Українська літературна традиція, навпаки, характеризується виразністю, насиченістю описів і хвилювим стилістичним ритмом. Твори Лесі Українки, Ольги Кобилянської, Панаса Мирного, Івана Франка багаті на емоційну символіку, фольклорні мотиви та інтонаційну підсиленість, що відображає експресивний потенціал мови. Ці культурні особливості художньої традиції впливають на розвиток експресивних засобів як у класичній, так і в сучасній українській літературі.

Значну роль у формуванні експресивності двох мов відіграють історичні чинники. Англійська мова розвивалася в умовах багатовікової урбанізації, соціальної стратифікації та культурної взаємодії з різними етносами, що сприяло формуванню раціональної, економної та

контекстуально залежної експресивності. [4] Українська мова формувалася в тісному зв'язку з сільськогосподарською культурою, народною поезією, пісенною традицією, що зумовило чуттєвість, конкретність і художню насиченість її образів. Багато експресивних засобів української мови мовно віддзеркалюють природні явища, ритми довкілля, символічні значення рослин, пір року, кольорів, що особливо помітно в метафоричних описах почуттів.[3]

У міжкультурній комунікації ці відмінності можуть створювати труднощі або навіть комунікативні непорозуміння. Англomовний мовець може сприймати емоційно забарвлену українську фразу як надто драматичну чи гіперболізовану, тоді як українець може трактувати стримані англійські вислови як нещирі або байдужі. Наприклад, англійське «I appreciate your help» є щирим і ввічливим, тоді як в українській комунікативній традиції подібний ступінь вдячності зазвичай супроводжується більш теплими або розгорнутими формулами. Це підтверджує, що експресивність не лише мовна категорія, а й прояв культурних цінностей, емоційних норм і світоглядних моделей.

Таким чином, мультилінгвальний аналіз експресивності в англійській та українській мовах засвідчує, що вона формується комплексом факторів - типологічною структурою мови, культурними традиціями, історичним розвитком, соціальними нормами та когнітивними моделями. Експресивні засоби стають не просто елементом стилю, а засобом репрезентації національної ідентичності, способом відображення емоційного досвіду та інструментом міжкультурної взаємодії.

Література

1. Антрушина, І. В. Лексикологія англійської мови: теорія і практика. Київ: Либідь, 2007.

2. Арнольд І. В. Стилїстика сучасної англїйської мови. Львів: Просвітлення, 1973. 304 с.
3. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови 3-є вид., Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2000. 242с.
4. Crystal, D. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. Cambridge: Cambridge University Press, 2019.
5. Wierzbicka, A. Emotions Across Languages and Cultures: Diversity and Universals. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.